

JOSE MARI LARRARTE ETA JOSE GARMENDIA GOGOAN

*Jose Antonio Mujikak eta Jose Luis Lizundiak
eginiko hilberri-txostenak irakurri ziren joan den ostiralean
Gipuzkoako Foru Aldundian*

Apirilaren 22an, arratsaldeko 5etan, Gipuzkoako Foru Aldundian, ageriko bilkura egin zuen Euskaltzaindiak, hilberri-txosten hauek irakurtzeko:

- Jose Antonio Mujikak, Jose Mari Larrarte euskaltzain ohorezkoaren hilberri-txostena egin zuen.
- Jose Luis Lizundiak, Jose Garmendia euskaltzain urgazlearena egin zuen.

Jose Mari Larrarte (1926-2004)

«Langile isila baina nekagaitza izana zen Jose Mari bere bizitza guztian; isila, baina emaitzetan oparoa». Jose Antonio Mujikak ez ezik, horrela ikusten zuten inguruko guztiek Jose Mari Larrarte zena. Mujikak esan zuenez, hiru aldi handi bereiz daitezke Jose Mariren ibilbide profesionalen: lehenbizikoa, gaztetxoan irakasle, pasiotarren ikastetxeetan batez ere (1951-1976); bigarrena, helduen irakasle Iruñean (1976-1981); eta hirugarrena, itzultzaile Gasteizen (1981-1991).

Lehen etapan, pasiotarren etxean jardun zuenean, euskararen irakaskuntzari lotu zitzaion. Eta irakaskuntzaren bitartez, azpimarratu zuen Mujikak,

ikusten dira argi haren lanak, bere bizitza guztian izan zituen ezaugarri bi: praktikotasuna eta apaltasuna. Helburuari zuzen lotzen zitzaion irakaskuntza zen harena: ikasle euskaldunek etxetik zekarten euskara, aurrerantzean jakinaren gainean eta, behar bazen, zuzenduta menderatzea zen orri haien helburua, eta hartara jotzen zuten zuzenean, bestelako azalpen eta betelanean nahasi gabe. Eta apaltasuna, bestalde. Ez zen Jose Mari bere burua erakutsi zalea. Ez zen ohore-gose eta txalo-bila ibiltzen diren horietakoa. Besteei eskainitako zerbitzua, horixe zuen nahiko sari.

Pasiotarren Gabiriako eta Eubako, Zornotzan, ikastetxeetan irakasle ibili ondoren, Irun eta Urretxun izan zen, harik eta Iruñera bidali zuten arte. Orduantxe hasten da, Larrarteren bizitzan, Jose Antonio Mujikak bereizten duen bigarren etapa.

Udako ikastaroak antolatzen eta eskolak ematera joateko eskatu zioten –esan du txostengileak– eta gero, 1977tik aurrera ardura berriak izan zituen. Iruñeko Irakasle Eskolako Euskararen katedraren arduraduna izan zen lau urtez, 1977. urtean hasita; eta Hizkuntza Eskolako irakaslea ere izan zen, hau sortu ze-

netik, hau da, 1977. urtetik aurrera. Eskola horretarako material didaktikoa ere sortu zuen, Euskara Bizitik izenekoa.

Hirugarren etapa 1980an hasi zen, Gateizen

Iruñera bezala Gasteizera ere bestek deituta joan zen. Ohargarria da hori: bera ez zen inoiz postu bila lehiatu,

Legebiltzarreko itzultzaile gisa. Hamar urte egin zituen bertan. Gero, erretiroa hartuta, Erromara bidali zuten agintariek, artxibistika ikastera urtebetez. Handik Deustura etorri zen, kongregazioko artxiboan lan egitera.

Irakasle, itzultzaile, artxibista..., ondo betea izan zuen beti, esan bezala, eguna. Denbora gutxi geratzen zitzaion, tamalez, gustuko zituen beste eginkizun batzuetan aritzeko.

Euskaltzaindiaren baitan, gogorarazi zuen Mujikak, Gramatika batzordeko kidea izan zen Larrarte, baita Azkue Biblioteka eta Lexiko Ebazpen Finkapenerako batzorde-etakoa ere. Gramatika batzordean lanean diharduen Jose Antonio Mujikak esan duenez,

ziurtasuna ematen zigun, euskararen ezagutza sakona baitzuen.

* * *

Jose Garmendia (1925-2005)

Jose Garmendiaren zenbait datu biografiko aipatu ostean, Sevillan igarotako urteak bereziki inportantetzat jo zituen Jose Luis Lizundia, euskaltzain osoak, «ikerketarako bidea zabaldu baitzioten». Ezaguna den bezala, Indietako Artxiboako ikertu zituen modu sakonean. Hori dela eta, Euskal Herrian ez ezik, Andaluziako ikerleek ere ezagutzen dute Jose Garmendia, Lizundiak azpimarratu zuenaren arabera. Hala bada, orain dela sei urte Puerto de Santa Marian zegoela, Garmendiaren berri eman ziotela azaldu zuen:

Durango kalea ikusi eta Udaletxera deitu nuen; hiriko kronistarekin mintzatu eta honek, berehala, Garmendiarekiko ezagupidea azaldu zidan. Zaldibiarrari deitu eta biengandik enteratu nintzen euskaldun askok partaidetza izan zutela Puerto de Santa María hiri aberatsaren historian.

Cadiz eta Sevilla hiriek euskal exonimoak izan omen zituzten: *Karize* eta *Sibilia*. Bada, Lizundiak esan zuenez,

Inork ikertu baditu Sibilia eta Karizeko merkataritza eta itsas harremanak, batez ere giputz-bizkaitarrekin, gure goierritarra izan da. Noski, *Boga boga* kantak esango lukeen bezala, Indietara joandako zientoka euskaldunen testamentu, gutun, dokumentu, aberastasun, nahiz pobrezia, hark estudiatu ditu.

Eta eskaria agertu zuen ondoren:

Gaur eta hemen, hainbeste liburuki eta aldizkaritan sakabanatutako bere idazlanak norbaitek batzea eta argitalpen bilduma baten paratzea eskatuko nuke, foru erakundearen babespean. Aitorpenik hobereana litzateke, Euskal Herriaren historiaren alderdi ez hain ezagutua eskura izango baikenuke.

Jose Garmendiak, Juan Inazio Iztueta Zaldibiako idazle eta dantza ikerlearen bitzita eta lana ere sakon ikertu zituela gogora ekarri zuen Jose Luis Lizundiak:

Inork aztertu, ikertu eta argitaratu badu zaldibiar famatu hura, Jose Garmendia izan da. Zinetan deitu genezake *iztueto*logo nagusia.

Euskaltzalea zen Garmendia,

Gipuzkoaren historian ugari izan diren ideologia tradizionalistako gizon jakitun eta kezkatu andanaren azkenetarikoa izan dela esango nuke,

esan zuen hizlariak. Eta modu honetan amaitu zuen:

Euskal Herriak eta, bereziki, Gipuzkoak eta Zaldibia haren jaioterriak, euskalari jakintsu bat, ikerle trebe bat, galdu dute aurtengo neguan. Gipuzkoarren Etxe Nagusi honetan esan dezaket, Probintziak –berari esatea gustatzen zitzaion bezala– zor diola oroimen koskor hau baino zerbait gehiago. Gauza bera, Zaldibiako Udalak ere, zeren eta bertako seme argienetariko bat izan baita.